

Nu e pur si simplu o cautare a paradoxului, inasa toate ideile progresivismului modern se pot regasi, intr-o forma distilata, in anii de inceput ai comunismului rus. Potrivit unei povesti apocrife, in Octombrie 1919, a avut loc o intalnire, intre savantul Pavlov si revolutionarul Lenin. Discutia a pornit de la interesul dictatorului comunist pentru studiul reflexelor conditionate. Mai precis, ceea ce il interesa pe Lenin era sa vada daca nu se pot transfera asupra persoanelor metodele folosite la animale, cu scopul de a obtine controlul naturii umane. „In trecut a fost prea mult individualism in Rusia. Comunismul nu tolereaza tendintele anarhice. Sunt periculoase. Trebuie sa desfiintam individualismul”, i-a spus Lenin omului de stiinta. Lui Pavlov nu i-a venit sa creada ce aude si l-a intrebat pe liderul sovietic daca vrea cu adevarat sa standardizeze omenirea. Raspunsul nu a lasat loc niciunei indoilei: „Exact. Omul poate fi corectat. Omul poate fi ceea ce vrem noi sa fie”. Chiar daca intamplarea nu a avut loc, nu exista nicio indoiala asupra influentei pe care psihologia (pre)behaviorista si materialismul evolutionist le-au exercitat asupra comunistilor. Revolutionarii i-au subventionat cercetarile lui Pavlov si s-au ingrijit de bunastarea sa, desi el nu-i avea deloc la inima. Lenin vorbea despre experimentele din laboratorul lui Pavlov ca fiind „foarte relevante pentru revolutia noastra”, iar Buharin le descria plastic drept „o arma din arsenalul de fier al materialismului”. Locul de intalnire al lui Lenin si Pavlov l-a constituit munca lui Ivan Sechenov (1829-1905), un fiziolog rus pentru care

creierul reprezenta un instrument electromecanic de raspuns la stimuli. Cercetarile lui Sechenov au constituit punctul de plecare al experientelor lui Pavlov si si-au pus amprenta asupra lui Chernyshevsky, iar de aici asupra lui Lenin. Potrivit lui Orlando

Figes, in „A people’s tragedy”, materialismul, in versiunea Darwin&Huxley, avea statutul unei religii printre intelectuali rusi de la sfarsitul sec. XIX. „The scientific materialism of Darwin and Huxley, which had the status of a religion among the Russian intelligentsia during Lenin’s youth, equally lent itself to the view that man was determined by the world in which he lived. Thus the Bolsheviks were led to conclude that their revolution, with the help of science, could create a new type of man”. Nu

doar Pavlov a fost incurajat in munca sa. Alexei Gastev a infiintat, cu ajutorul comunistilor, un Institut al Muncii, unde a desfasurat experimente pe muncitori, avand in cap ideea a-i transforma pe acestia in roboti-masini, cam in sensul in care era ironizata aceasta teorie de Chaplin, in „Modern Times”. Proletarii trebuiau sa internalizeze anumite miscari dupa un model impus de o masina, astfel incat individul urma sa se transforme intr-un mecanism pur si simplu, fara creier si personalitate, care doar raspunde la comenzi. Gastev credea ca aceasta simbioza intre om si tehnologie reprezinta urmatorul pas in evolutia umana, exact in acelasi mod in care transhumanistii de astazi descriu procesele de imbunatatire a naturii umane, prin fuziunea cu masinile.

Scientismul era inevitabil in ideologia si discursul unor revolutionari care se legitimau prin legile implacabile ale istoriei. Iar comparatiile cu ideile contemporane survin firesc, chiar daca aceste teorii sunt acum imbracate intr-un jargon mai tehnic si infatisate ca apolitice. Ideile sunt aceleasi, iar reconstructia naturii umane ramane idealul manifest al revolutionarilor.

In acest sens, comunistii nu s-au limitat doar la oferta pusa pe masa mai mult sau mai putin voluntar de comunitatea stiintifica. La fel de bine au colaborat si cu feminismul sau cu avangarda artistica. E oarecum impropriu sa spunem ca au colaborat, deoarece acestia reprezentau si reprezina in continuare tocmai comunismul. E adevarat ca multi artisti nu se aflau la conducerea politica, insa o feminista ca Alexandra Kollontai, de pilda, avea o putere de decizie importanta. Pe baza ei s-a decis infiintarea la Vladimir a unui „Birou pentru Dragostea Libera”, iar la Saratov s-a abolit casatoria, prin decret. Kollontai dorea emanciparea femeii din sclavia mariajului si incuraja amorul liber. Mesajul se distingea poate doar prin caracterul transant de ceea ce auzim de la feministele contemporane. Se presupunea ca, odata ce femeile vor lasa balta tigaiile si oalele (dupa cum recomanda un poster sovietic), vor realiza implinirea suprema. Nici problema copiilor nu era neglijata, iar acestia urmau sa fie transferati in proprietatea comuna a statului, cam la fel cum se tot incearca astazi prin alte metode (gradinita obligatorie, scoala publica, drepturi ale copiilor, etc).

Programul comunist avea sa se muleze perfect si pe nihilismul avangardei. Ambele curente doreau stergerea lumii vechi, cu tot ceea ce avea ea mai bun (arta, morala, crestianism, institutii politice). De asemenea, ei sesizau o identitate de structura intre toate manifestarile ordinii naturale, de unde si elanul de a le pune la pamant. Asa se face ca mai toti rebelii si-au gasit de lucru in ograda comunismului. Chagall a devenit Comisar pentru Arte in Vitebsk, orasul sau natal, Eisenstein a pus serios umarul la propaganda revolutionara, Malevich s-a apucat de design vestimentar si industrial pentru a-i face pe oameni sa devina mai rationali, samd. Poate la mijloc era si oportunism, insa in primul rand era credinta intr-o revolutie care avea sa

transforme omul. Dupa cum afirma Stalin, evocandu-l, inconstient probabil, pe Shelley, „scriitorul este inginerul sufletului uman”. „The artists of the avantgarde were supposed to become the great transformers of human nature during the first years of the Bolshevik regime. Many of them shared the socialist ideal of making the human spirit more collectivist” (Orlando Figes, op.cit).

Nu a durat foarte mult pana cand opera de distrugere a Proletkultului a fost repudiata de Lenin. Avangarda isi facuse treaba si acum putea sa dispara din scena, ceea ce a condus la dezamagirea, exilul sau moartea unor artisti. Insa lectia artei nihiliste, ca instrument de dizolvare sociala, nu s-a pierdut. E suficient sa ne uitam tot in spatiul rus, la aventurile grupului Voina sau, mai aproape de noi, la teribilismele juvenile ale unor artisti, care depland soarta capsunarilor sau critica si ataca simultan.

Daca mai adaugam la acest melanj de scientism, nihilism artistic si moral, inepuizabilul anticrestinism (10.000 de preoti omorati doar de Lenin), avem portretul robot al lumii contemporane. Diferenta fiind, bineinteles, ca bolsevicii nu s-au incurcat foarte mult in detaliile fabianiste ale subversiunii din interior, ci au pornit de-a dreptul la desfiintarea omului.